

Lillerudsgymnasiet AB
info@lillerud.se

2024-02-23
Dnr SI 2022:8458

Uppföljningsbeslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Lillerudsgymnasiet
belägen i Karlstads kommun med Lillerudsgymna-
siet AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Lillerudsgymnasiet avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Granskningen genomfördes under vårterminen 2023.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen 3 utvecklingsområden som angetts i beslut den 1 september 2023, dnr SI 2022:8458.

Skolinspektionen har begärt att huvudmannen för Lillerudsgymnasiet senast den 20 januari 2024 ska redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade utvecklingsområden. Lillerudsgymnasiet AB har kommit in med en sådan redovisning den 17 januari 2024.

Beslut efter uppföljning:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Utvecklingsområde 1:

Rektorn och lärarna behöver skapa en samsyn kring hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska utvecklas.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom bedömningsområdet.

Utvecklingsområde 2:

Rektorn, tillsammans med lärarna, behöver se till att undervisningen innehåller teoretiska resonemang och praktiska exempel om sökning av information i olika källor och medier.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom bedömningsområdet.

Utvecklingsområde 3:

Lärarna behöver utveckla feedbacken till eleverna så att elevernas källkritiska ställningstagande kan utvecklas.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs.

Skolinspektionens samlade bedömning är att ytterligare åtgärder behövs för att höja kvaliteten. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen tar ansvar för ett fortsatt utvecklingsarbete. Skolinspektionen avslutar därmed granskningen, men kommer att fortsätta följa huvudmannen i sin samlade risk- och väsentlighetsanalys.

Bakgrund

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver skapa en samsyn kring hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska utvecklas.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att skolenheten börjar närma sig en samsyn över ämnesgränserna gällande undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.

Huvudmannen beskriver att de under höstterminen 2023 haft gemensamma diskussioner i lärarkollegiet i syfte att få en gemensam grundsyn på skolan, för att eleverna ska möta ett enhetligt förhållningssätt gällande undervisning i källkritik. I samband med dessa fick personalen i uppdrag att läsa in vad som står i övergripande delar av läroplanen samt vad som anges i respektive ämne/kurs gällande källkritik. Det de kom fram till togs sedan vidare till inplanerade ämnesmöten där personalen inom ämnesgrupper fick diskutera dels hur de jobbar med källkritik men också hur de kan utveckla undervisningen i källkritik. Arbetet kartlades och presenterades för rektorn. Utifrån denna kartläggningsskapade rektorn tväramnesgrupper som under en studiedag fick gå vidare i arbetet med att skapa en gemensam syn på undervisningen kring källkritik, med i syfte att öka kunskapen inom alla ämnesområden. Samma studiedag utvärderades också arbetet och det de kom fram till var att lärare upplever själva att de behöver bli bättre på att använda begrepp och termer när de arbetar källkritiskt. Utöver det fann de att lärarna upplever att de behöver mer fortbildning inom ämnet då teknik, till exempel AI och så

kallade filterbubblor. snabbt förändrar hur vi kan förhålla oss till källmaterial. Huvudmannen skriver också att riktad fortbildning kring källkritik, begrepp och arbetssätt kommer att tas upp vid senare studiedagar. Huvudmannen berättar också att biblioteksassistenten kommer att inkluderas i arbetet med källkritik via gemensam fortbildning tillsammans med övrig personal.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med det som Skolinspektionen anser behövs för att utveckla arbetet. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen fortsätter och genomför det påbörjade arbetet för att skapa samsyn kring hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska bedrivas.

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete även behövde inledas inom följande:

- Rektorn, tillsammans med lärarna, behöver se till att undervisningen innehåller teoretiska resonemang och praktiska exempel om sökning av information i olika källor och medier.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att de från skolans håll anordnar en studiedag med fokus källkritik där de ska genomföra en gemensam workshop kring hur de kan förfina och avgränsa sökningar i olika medier, bildsök samt jobba med AI. Huvudmannen skriver att en fortbildningsinsats inom detta planeras att genomföras inom kort. Huvudmannen skriver vidare att de planerar att låta biblioteksassistenten samt ytterligare person/personer fortbildas för att bättre kunna stötta lärarna i frågor relaterade till utveckling av undervisningen i källkritisk förhållningssätt.

I granskningen framgick att undervisningen bara till viss del omfattade informationssökning i olika källor på ett sätt som innefattade både praktiska tillvägsgångssätt och teoretiska resonemang. Till exempel har eleverna inte fått stöttning i hur man söker i databaser. Skolinspektionen rekommenderade därför att rektorn tillsammans med lärarna att se till att undervisningen innehåller teoretiska resonemang och praktiska exempel om och på sökning av information i olika källor och medier. Det framgår dock inte av huvudmannens redovisning hur undervisningen har utvecklats eller vad eleverna nu får ta del av gällande detta område.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har påbörjat ett arbete som till viss del ligger i linje med det som Skolinspektionen anser behövs för att utveckla arbetet. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen utvecklar det påbörjade arbetet i linje med det av Skolinspektionen identifierade utvecklingsområdet samt att arbetet med att fördjupa elevernas träning i att söka bilders ursprung på internet samt i att söka information i databaser, i bibliotek och i tryckt material fortsätter.

Bedömningen var till sist att ett utvecklingsarbete även behövde inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla feedbacken till eleverna så att elevernas källkritiska ställningstagande kan utvecklas.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår lärarna inom de kollegiala samtal om beskrivs ovan har diskuterat feedback i början av 2024. Huvudmannen bedömer att det därför är svårt att i nuläget säga vilka kvaliteter som i detta avseende utvecklats. Huvudmannen avslutar med att säga att arbetsområdet feedback kommer hållas levande över tid och aktualiseras i en framtida fortbildning-/workshopinsats. I granskningen framgick att lärarna i vissa fall följde upp elevernas tillämpning av ett källkritiskt förhållningssätt samt att det inte alltid sker på ett djuplodande eller framåtsyftande sätt. Skolinspektionen rekommenderade därför att rektorn och lärarna skulle utveckla undervisningen gällande hur den inkluderar perspektiv och feedback på vad som utgör en lämplig källa och vilka källkritiska dilemman olika val av källor innebär. Det framgår dock inte av huvudmannens åtgärder hur undervisningen har utvecklats för att förbättra kvaliteten inom detta område.

Därför bedömer skolinspektionen att ytterligare kvalitetshöjande insatser behövs, för att höja kvaliteten i undervisningen inom källkritiskt förhållningssätt. Skolinspektionen förutsätter att arbetet med feedback fortsätter och att konkreta åtgärderna för att utveckla feedbacken och elevernas källkritiska ställningstagande genomförs.

På Skolinspektionens vägnar

X Arne Hellmark

Beslutsfattare

Signerat av: Arne Hellmark

X Johan Hieronymus

Föredragande/utredare

Signerat av: Johan Hieronymus

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan.](#)

Bilaga 1: Bedömningsgrunder

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla

kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektorn ansvar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.